

נוהל בטיחות בחפירות ארכאולוגיות

1 כללי

- 1.1 בשטחים בניהול רשות הטבע והגנים (להלן: **רט"ג**) הכוללים ככלל שמורות טבע וגנים לאומיים מוכרזים או מאושרים, מתקיימות לעיתים חפירות ארכאולוגיות.
- 1.2 עבודות אלה עשויות להשתנות בין אתרים והן נגזרות ממאפייניו של הנכס הארכאולוגי הנחפר בכל אתר.
- 1.3 העבודה באתרים ארכאולוגיים עלולה לחשוף את העובדים החופרים ואת המבקרים בחפירה לסיכונים בטיחות.
- 1.4 כדי למנוע תאונות בעבודה (ופגיעה בנפש וברכוש כתוצאה מהן), כפופה גם רט"ג לחקיקה ולתקנות הבטיחות בעבודה.
- 1.5 מסמך זה מגדיר את הוראות הבטיחות הכלליות החלות על חופרים ומבקרים בחפירות ארכאולוגיות באתרים ובשטחים שבאחריות רט"ג המבוצעים בידי חופרים שאינם עובדי רט"ג.
- 1.6 הערה: נוהל זה מתמקד בבטיחות בחפירות ארכאולוגיות בלבד. הבטיחות בפעולות שימור המתבצעות מעת לעת במסגרת פיתוח ותחזוקה, תתבצע על פי תקנות הבטיחות בעבודה ונוהלי הבטיחות של רט"ג.

2 הבסיס החוקי / סימוכין

- 2.1 פקודת הבטיחות בעבודה
- 2.2 תקנות הבטיחות בעבודה

3 מטרות הנוהל

- 3.1 להגדיר הוראות בטיחות כלליות לחופרים ולמבקרים בחפירה ארכאולוגית בשטח רט"ג החל משלב התכנון, דרך שלב החפירה ועד לעזיבת השטח עם סיומה. לשם כך יחתמו ראש המכון לארכאולוגיה מטעם המוסד האקדמי או המנהל מטעם רשות העתיקות (כשהחפירה מבוצעת על ידי רע"ת) או המנהל הישיר של מנהל החפירה (כשהחפירה מבוצעת על ידי מוסד אקדמי מחו"ל) וכן מנהל החפירה (כמוגדר להלן) כי קראו והבינו נוהל זה. חתימה זו תתבצע על גבי היתר החפירה מטעם רט"ג.
- 3.2 ליצור תשתית מושגית ומקצועית לעוסקים ולמעורבים בבטיחות באתרים ברט"ג.
- 3.3 להניח בסיס לניסוח נהלים, הנחיות והוראות מקומיות בתחום הבטיחות בחפירות ארכאולוגיות.

4 הגדרות (לפי א"ב)

- 4.1 **אתר/ שטח רט"ג** – מתחם שתחת אחריות רשות הטבע והגנים.
- 4.2 **אתר ארכאולוגי** - מקום החפירה, לרבות מתקנים לוגיסטיים ומנהלתיים נלווים (משרדים, מחסנים, מכולות, מעבדות, מקום התכנסות, אזור אוכל, שירותים, נקודת מים וכיו"ב).
- 4.3 **חלל מוקף** – חלל שהכניסה והיציאה ממנו קשה, או שעלול להכיל אטמוספירה מסוכנת ושאינו מיועד לשהייה ארוכה, כגון: מערה, מיכל, בור, מעבר תת-קרקעי, צינור, תא, חדר סגור.
- 4.4 **יועץ בטיחות** – יועץ בטיחות או ממונה בטיחות מטעם מנהל החפירה שהוסמך בידי מפקח עבודה ראשי ממונה הכלכלה/האגף לפיקוח עבודה והוא בעל "אישור כשירות" תקף.
- 4.5 **מנהל בטיחות ארצי ברט"ג** – מנהל אגף בטיחות ומניעת שריפות ברט"ג. מנחה ומבקר פעילות בטיחות בכלל השטחים שבניהול רט"ג בארץ.

- 4.6. **מנהל בטיחות מחוזי ברט"ג** – סגן מנהל המחוז או מי מטעמו.
- 4.7. ממונה תחזוקה מחוזי – כפוף למנהל המחוז. במסגרת תפקידו יסייע לסגן מנהל המחוז בניהול מערך הבטיחות המחוזי במיוחד בהקשר לצוותים הטכניים בבטיחות בעבודה, ביקורות ופיקוח על עבודות הקבלן במחוז.
- 4.8. **מנהל החפירה** – הארכיאולוג החופר אשר הוא גם בעל ההיתר לחפירה מטעם רט"ג ורישיון החפירה מטעם רע"ת.
- 4.9. **מפגע (obstacle)** – מצב או מכשול הצפוי לגרום פגיעה בבריאות לאדם, או נזק לרכוש או לסביבה.
- 4.10. **סיכון בטיחותי (safety risk)** – צירוף של ההסתברות או השכיחות של התרחשות אירוע הגורם לפגיעה או לנזק, ושל חומרת התוצאות הצפויות מהתרחשותו של אירוע זה.
- הבהרה: בתחום הבטיחות, ב"גורם סיכון" יש מרכיב של תועלת, ואילו "מפגע" נבדל מ"גורם סיכון" בכך שאין בו כל תועלת ולכן חובה לסלקו או לתקנו.

5 שיטה

5.1 פעולות מקדימות טרם חפירה

- 5.1.1 בכל גן לאומי או שמורת טבע שבהם מתוכננת להתקיים חפירה ארכאולוגית חדשה יבדוק מנהל החפירה את הפעולות שיפורטו להלן, להכשרת האתר מן ההיבט הבטיחותי.
- 5.1.2 בעת פתיחת חפירה יכין מנהל החפירה ו/או יועץ הבטיחות שמטעמו סקר סיכונים.

5.2 סיור מקדים

- 5.2.1 כחודש לפני תחילת חפירה יתקיים סיור בשטח המיועד לחפירה ארכאולוגית בשיתוף ממונה מורשת מחוזי, מנהל האתר/הפקח האזורי, מנהל החפירה, מנהל הבטיחות המחוזי או מי מטעמו.
- 5.2.2 מטרת הסיור היא הצגת תוכנית החפירה והתניות מטעם גורמי רט"ג לחפירה, כולל נושא הבטיחות. מנהל הבטיחות המחוזי ירשום סיכום סיור בכתב עם התייחסות מפורטת לבטיחות, ובעיקר לבטיחות המבקרים.

5.3 תחילת חפירה

- 5.3.1 האתר שבו תתבצע החפירה יגודר וישולט.
- 5.3.2 הפעולות הראשונות שיבוצעו בשטח החפירה יהיו סילוק מפגעים או גידורם או סתימתם כפי שייקבע בסיור המקדים. במידה ומנהל החפירה נתקל בסיכון או מפגע, חובה עליו לפנות למנהל הבטיחות המחוזי של רט"ג לצורך קבלת הנחיות מקצועיות.
- 5.3.3 במידת הצורך תבוצע הדברה בידי מדביר מוסמך, באישור אקולוג המחוז ובהתאם לכל דין.
- 5.3.4 בחפירה שעומקה 1.4 מ' ומעלה מתחת לפני השטח, ינקטו צעדים למניעת התמוטטות שיאושרו בידי יועץ בטיחות מטעם מנהל החפירה או המוסד החופר. כל עבודה המתבצעת בחלל מוקף, כהגדרתו בפרק ההגדרות לעיל, מחייבת בעמידה בכל כללי הבטיחות המחייבים על פי כל דין והוראה מחייבת והנהוגים בעת עבודה בחלל מוקף.

5.4 בטיחות בהצטיידות בציד חפירה

- 5.4.1 באחריות מנהל החפירה לוודא כי ציוד ואביזרי הרמה (כננות, עגורנים ואביזריהם) אשר יובאו לאתר, יהיו בעלי אישורים המאשרים את בטיחותם.

5.4.2 באחריות מנהל החפירה לוודא כי כלי עבודה חשמליים (מקדחות, פטישי חציבה, כבלים מאריכים, מערבלי תערובות מליטה, גנראטורים וכד') אשר יובאו לאתר, יהיו בעלי מסמכים המאשרים את תקינותם.

5.5 באחריות מנהל החפירה להציב אמצעי בטיחות קבועים בחפירה. כולל:

- 5.5.1 תיק עזרה ראשונה תקני.
- 5.5.2 ציוד כיבוי אש.
- 5.5.3 במקום ריכוז ציוד החפירה יהיה מטף אבקה תקין, 6 ק"ג לפחות.
- 5.5.4 בחפירות בשטח עם צמחיה דליקה יש לצרף: 3 מחבטים, 10 דליי חול ו-2 מרססי גב.
- 5.5.5 קשר - למנהל חפירה יהיה טלפון סלולארי ורשימת טלפונים לחירום.
- 5.5.6 רכב פינוי וחילוץ - בכל משך זמן החפירה, יהיה בשטח רכב פינוי המתאים לחילוץ.

5.6 תדריך בטיחות ומתן הנחיות למשתתפים בחפירה ארכאולוגית

- 5.6.1 באחריות מנהל החפירה לוודא כי החופרים קיבלו הדרכת בטיחות לפני תחילת החפירה, הכוללת בין היתר את הנושאים הבאים:
 - א'. סיכונים ושיטות העבודה בחפירה.
 - ב'. שימוש בציוד מגן אישי.
 - ג'. עבודה בשיתוף ציוד מכני הנדסי כבד.
 - ד'. שימוש בציוד חשמלי.
 - ה'. סיכונים הנובעים מעבודה בגובה, שימוש בסולמות ושימוש בפיגומים.
 - ו'. הוראות בטיחות בהפעלת אמצעים נוספים בהתאם לאופי העבודה.
 - ז'. אספקת ציוד מגן אישי לעובדים במידת הצורך על פי כל דין.

5.7 בטיחות בעבודה בגובה על גבי פיגומים

- 5.7.1 כל עבודה בגובה תתבצע ע"פ תקנות הבטיחות בעבודה (עבודה בגובה) התשס"ז-2007

5.8 בטיחות בעבודה עם סולמות

5.8.1 כללי

- 5.8.1.1 על מנהל החפירה לוודא שהסולם בעל תו תקן ממכון המורשה לכך.
- 5.8.1.2 כן עליו לוודא תקינות הסולם טרם העלייה עליו.
- 5.8.1.3 עליו לוודא כי כל טיפוס ו/או עבודה על סולם יתבצע בהתאם לכללי הבטיחות המחייבים והנהגים בעת טיפוס ו/או עבודה על סולם.

5.9 בטיחות בעבודה במערות

- 5.9.1 באחריות מנהל החפירה לבצע איתור וטיפול במערות ומבנים נטושים החשודים בהמצאות מזיקים, לפני כניסת בני אדם לעבודה.
- 5.9.2 כאמור, בעת פתיחת חפירה יכין מנהל העבודה סקר סיכונים. בסקר הסיכונים יצוין קיומם של מערות ו/או מבנים נטושים.
- 5.9.3 מערה או מבנה נטוש ששימשו מקום מסתור ומגורים לבעלי חיים, חשודים באופן מידי כמכילים מזיקים. סימנים כגון: קוצי דרבן, גללים, שיירי פרווה וכדו' מעידים על פעילות בעלי חיים במקום.
- 5.9.4 יש לחשוש במערות שנתגלו לאחר פתיחת החפירה ושפתחם היה נגיש לבעלי חיים בלבד.

נוהל בטיחות בחפירות ארכאולוגיות

- 5.9.5 אם ישנם מערה ו/או מבנה נטוש חשוד, יש לסמנו בשילוט, בכל כניסה אפשרית, ולמנוע כניסת בני אדם למקום עד לסיום הטיפול בו.
- 5.9.6 במידת הצורך, מנהל החפירה, בתיאום עם האקולוג המחוזי, יזמין חברת הדברה מוסמכת על מנת שתבצע הדברה במקום.
- 5.10 סיום חפירה
- 5.10.1 בסיום פעולות החפירה וטרם עזיבת החופר את האתר, יתקיים סיור בשטח בשיתוף ממונה מורשת מחוזי, מנהל האתר/הפקח האזורי, מנהל החפירה, מנהל הבטיחות המחוזי או מי מטעם.
- 5.10.2 מטרת הסיור היא מסירת שטח החפירה לאחר ביצוע פעולות בטיחות נדרשות בשטח החפירה מילוי התניות מטעם גורמי רט"ג. מנהל הבטיחות המחוזי ירשום סיכום סיור בכתב עם התייחסות מפורטת לבטיחות, ובעיקר לבטיחות המבקרים.

6 אחריות ליישום הנוהל

- 6.1 אחריות מנהל החפירה ויועץ הבטיחות מטעמו
- 6.1.1 לקיים את כל ההנחיות בנוהל זה ובכל הוראות ודיני הבטיחות הרלוונטיים.
- 6.2 אחריות מנהל בטיחות ארצי (מנהל אגף בטיחות)
- 6.2.1 לעדכן את הנוהל לפי צורך, לקיים בעצמו או באמצעות מנהל הבטיחות המחוזי בקרה אקראית לבטיחות באתרי חפירה.

7 נספחים מסמכים ישימים

- 8 פיקוח ובקרה/אישור הנוהל – הנוהל מאושר ומתוקף ונכנס לספר נהלי הרשות – עדכון אחרון: 6.4.2022.

9 תפוצה

- 9.1 הנוהל מופץ לגורמים הבאים:
- 9.1.1 גורמי מטה ברשות ובאמצעותם לחטיבות ולאגפי המטה
- 9.1.2 מנהלי מחוזות וסגניהם ובאמצעותם לכלל עובדי הרשות הרלוונטיים בשטחם (ממ"רים, פקחים, מנהלי אתרים, עובדי רשות וכד')
- 9.2 הפצת נוהל זה - באחריות מנהל אגף בטיחות

דוגמא לטופס היתר לחפירות ארכאולוגיות*

רשות הטבע והגנים הלאומיים

היתר לביצוע פעולות בשמורות טבע וגנים לאומיים

מספר היתר: _____ שם המחול: _____ (תאריך): _____

היתר לביצוע פעולות בשמורות טבע וגנים לאומיים					
בהתאם למסמכות לפי סעיף 30 לחוק גנים לאומיים, שמורות טבע, אתרים לאומיים ואזורי הנצחה, התשל"ח 1998, תקנה 18 לתקנות שמורות הטבע (סודרים והתנהגות) תשל"ט-1979, מטירה בזה הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים את ביצוע הפעולות הנכללות בהיתר זה ובכפוף לתנאים כמפורט להלן:					
שם מלא של מבקשי ההיתר, כפי שמופיע ברישיון החפירה (להלן "מקבל ההיתר")					ההיתר ניתן ל:
[שם מלא של הגן הלאומי / שמורת טבע שבה תתבצע החפירה/סקר]					מקום ביצוע הפעולה שם השמורה/גן
[ציון תאריכים כפי שמצוין ברישיון החפירה או במסמכי הבקשה להיתר]					תוקף ההיתר
היתר פעולות בגנים לאומיים ושמורות טבע (לפני ב- V את הקטגוריה)					סוג הפעולה
חפירה ארכאולוגית	מחקרים וסקרים	ממשק	חשופות	שימור ופיתוח	שונות
קטגוריה					
אחריות וביטוח					
1. מקבל ההיתר יישא באחריות מלאה כלפי הרשות לכל נזק לנזק ול/או לרכוש ול/או הוצאה ול/או אובדן אשר יגרמו לרשות ול/או למקבל ההיתר ול/או לעובדיהם ול/או למי שבא מטעמם ול/או לאדם אחר בלשונה, לרבות נזקים לצדדים שלישיים, בקשר ובכל הנובע, במישרין ובעקיפין, עם הפעולות מכוח היתר זה, לרבות פעולות נלוות.					
2. מקבל ההיתר פוסק את הרשות מכל אחריות לכל נזק לנזק ול/או לרכוש ול/או הוצאה ול/או אובדן באסור, והוא מצהיר ומתחייב כי יישא במלא האחריות ללא זכות חלוקה לרשות.					
3. מקבל ההיתר מצהיר ומתחייב בזה כי יפצה וישפח את הרשות, מיד עם דרישתה הראשונה על כל נזק והוצאה שיגרמו לרשות, ול/או לרכושה, ול/או לעובדיה ול/או למבקרים באתר, ול/או לעובדי ול/או כל צד שלישי עקב פעילותו ול/או מי מטעמו על פי היתר זה, כולל הוצאות משפטיות שהוצאו על ידי הרשות בקשר להתגוננות במני כל תביעה כזו.					
4. ההיתר כפוף לביטוח שהומצא על ידי המבקש ואושר על ידי מחלקת ביטוחים של רשות הטבע והגנים, מוסכם כי מקבל ההיתר רשאי שלא לערוך ביטוח רכוש, במלואו או בחלקו, אולם מקבל ההיתר פוסק את הרשות מאחריות בגין נזק שמבקש ההיתר היה צאי לשיפוי בגינו לו נערך הביטוח כאסור לעיל במלואו (או שהייתה זכאית לשיפוי בגינו אלמלא ההשתתפויות העצמיות הנקובות בפוליסה), אולם הפטור מאחריות לא יחול לטובת בן אדם שגרם לנזק בודד.					
5. ביצוע הפעולות על פי היתר זה, משמעה הסכמה מלאה של מקבל ההיתר לכל תנאי היתר, ללא יוצא מן הכלל.					
6. כל תרינגה מתנאי היתר זה מהווה הפרה של ההיתר על ידי מקבל ההיתר, ותביא באופן מיידי ומלא להפסקת ההיתר ולשעירת העבודה עד לברור הנושא ע"י הרשות מול מקבל ההיתר, וזאת מבלי לגרוש מכל מעד אחר העומד לרשות בגין כך.					
7. הרשות תהא רשאית לבטל את ההיתר או לשנות את תנאיו, במקרה של שינוי במיבויט ול/או במקרה של הפרת ההיתר ע"י מקבל ההיתר בהתאם לכל דין, על פי שיקול דעתה הבלעדי.					
8. היתר זה אינו פוסק מן הצורך בקבלת כל היתר או רישיון אחר הנדרש על פי כל דין ובמקרה זה יהיה תוקף היתר זה מותנה בקבלת כל היתר או רישיון אחרים כאלה.					
9. החפירה / סקר תיעשה בבפוף להנחיות והתנאים המפורטים בהיתר זה.					
10. החפירה / סקר תיעשה בתיאום עם מנהל האתר / פקח אזורי.					
11. מקבל ההיתר ומשלוחת החפירה תדאג לשטח נקי, מנודר ומשולש עם שלט "איסור כניסה" לשטח החפירה, על פי "נוהל בטיחות בחפירות ארכאולוגיות" של ר"ג.					
12. החפירה תתאפשר בכל ימות השנה, למעט ימי שבת חגים ומועדים.					
13. באם אין שירותים מוסדרים באתר, המשלוחת תציב תא שירותים כימיים בתיאום עם מנהל האתר או הפקח האזורי למיקום התא, ותדאג לניקיון סביבת התא בכל מהלך החפירה ותכנה אותו בסיס החפירה.					

רשות הטבע והגנים הלאומיים

היתר לביצוע פעולות בשמורות טבע וגנים לאומיים

מספר היתר:	שם המחוז:	תאריך:
------------	-----------	--------

14. המשלחת תשתמש בשקי יוטה בלבד, מסיבות אקולוגיות וספירת השקים בפני החפירות.	
15. המשלחת תחאם צילום באמצעות רחפן, עם ממונה המורשת המחוזי / הפקח האזורי / מנהל האתר.	
16. מקבל ההיתר ידווח למנהלת אגף ארכאולוגיה ומורשת, אורית בורטניק, 050-5063067 על מצא מיוחד שייחשף במהלך החפירה. המידע יפורסם רק לאחר הסכמה משותפת בין משלחת החפירות לר"ג ובתאום עם דוברות ר"ג.	
17. כל שינוי מהותי בחפירה העלול לפגוע באתר, מחייב תיאום מראש וקבלת אישור בכתב מראש חתום מורשת הרשות, ד"ר יוסי בורדוביץ 054-7650077.	
18. כל פירוק או הזזת קירות עתיקים או חדשים, שבילים, מבנים או חלקי מבנים, פריטים אדריכליים המצויים לקהל וכיו"ב, לרבות פתיחת שטחי חפירה חדשים שאינם בתכנית החפירה שהוגשה, מחייב סיוור מקדים עם ממונה המורשת המחוזי ויתאפשר רק בהסכמה עם מקבל ההיתר ומשלחת החפירות ובכפוף לאישור בכתב שייבטן על ידי אגף ארכאולוגיה ומורשת.	
19. שימור מלווה חפירה, ייעשה על פי "נוהל שימור מלווה חפירה" מס' 5.5 של רע"ת, וייעשה על ידי משמר/ת מוסמך ברשימת המשמרים המאושרת ברשות העתיקות.	
20. "דו"ח מסכם לשימור מלווה חפירה" על פי נספח ב' בנוהל שימור מלווה חפירה של רע"ת, יוגש בחתום כל עובד חפירה לא יאוחר משלושה חודשים מסיום החפירה לממונה המורשת המחוזי.	
21. שפכי החפירה עפר ואבנים, ירוכזו במקום מוסכם ובתאום מראש בין מקבל ההיתר למנהל האתר / הפקח האזורי וממונה המורשת המחוזי, לצרכי ביסוס חפירה על פי "מפרט ביסוס שטח חפירה" נספח ג' בנוהל שימור מלווה חפירה של רע"ת.	
22. מקבל ההיתר ישאף לבסות את שטחי החפירה בתום עונת החפירות ולא יאוחר מ-5 שנים מתום החפירה, על פי "מפרט ביסוס שטח חפירה" נספח ג' בנוהל שימור מלווה חפירה של רע"ת, ובתיאום עם ממונה מורשת מחוזי.	
23. פרסום תוצאות החפירה בתקשורת, ייעשה באישור ותיאום הגוף החוסר עם אגף ארכאולוגיה ואגף הדוברות של ר"ג.	
24. המשלחת תציין את מספר ההיתר, שם הרשות (ר"ג), שם הגן הלאומי / שמורת טבע בכל פרסום והדצאה אודות החפירה.	
25. מקבל ההיתר, ראש המשלחת יניח דו"ח ראשוני קצר אודות החפירה עד תום השנה הקלנדרית.	
26. מקבל ההיתר יאשר את ההתניות בחתימת ידו בעמוד מס' 3 וידאג להעבירה לאגף ארכאולוגיה לפני תחילת העבודה.	
27. לאחר חתימת בעל ההיתר על הסכמתו להנחיות ולתנאי ההיתר, יתחום מנהל חטיבת מורשת ונוף על ההיתר בכדי לאשר אותו - ההיתר תקף רק לאחר היותו חתום ע"י מנהל חטיבת מורשת ונוף.	
28.	
29.	
30.	

מבצע ההיתר מטעם הרשות	ד"ר יוסי בורדוביץ
-----------------------	-------------------

יוסי שכטר

מנהל חטיבת מורשת ונוף

סופס חתימות	
שם ובעל תפקיד	אורית בורטניק – מנהלת אגף ארכאולוגיה ומורשת
אישור וחתימה	
תאריך	

רשות הטבע והגנים הלאומיים
היתר לביצוע פעולות בשמורות טבע וננים לאומיים

מספר היתר:	שם המחוז:	תאריך:
------------	-----------	--------

שם ובעל תפקיד	אורי נוה - סגן מנהל חטיבת מדע
אישור חתימה	
תאריך	

אני הח"מ, מקבל ההיתר, מאשר כי: קראתי בעיון האמור לעיל ואני מסכים לכל ההנחיות והתנאים המפורטים בהיתר זה ובנספחים המצורפים לו ואפעל אך ורק בהתאם להם.	
שם מקבל ההיתר	
חתימה	
תאריך	

ח"ח ממונה המורשת	
הריני לאשר שהפעולות המפורטות בהיתר זה, בוצעו בהתאם להנחיות ולתנאי ההיתר.	
שם ממונה המורשת:	
חתימת ממונה המורשת:	
תאריך:	
ד"ח סיכום והערות ממונה המורשת:	

חובה לחנוח בסיום החפירה ולהחזיר ח"ח זה לחטיבת מורשת וסף.

להיתר זה מצורפים:

1. "נוהל בטיחות בחפירות ארכאולוגיות" של רט"ג - כחלק בלתי נפרד מהנחיות ההיתר.
2. "נוהל שיסוד מלווה חפירה מס' 5.5 של רט"ג.

לאחר חתימת ההיתר, ישלחו העותקים ל:

בסוף - מקבל ההיתר, מחוז, פקח, חיק שוטף, סגן מנהל מחוז

* ההנחיות בהיתר בתבנית המאסטר הן ההנחיות הגנריות, ועליהן מתווספות גם הנחיות "יחודיות למחוז, לאתר, לשטח ולכל חפירה לגופה.